

به ناوی گه له وه
نه نجومه نی نیشتمانیی كوردستانی عیراق
ژماره ی دهرهینان: ۳۴
رۆژی دهرهینان: ۲۰/۶/۲۰۰۴

پشت به حوکمی پرگه (۱) ی مادده ی (۵۶) و مادده ی (۵۳) له یاسای ژماره (۱) ی هه موارکراوی سالی (۱۹۹۲) و، له سه ر داوی نه نجومه نی وه زیران و، نه و یاسا کاریبه ش که نه نجومه نی نیشتمانیی كوردستانی - عیراق، له دانیشتنی ژماره (۴۳) ی رۆژی (۱۹/۶/۲۰۰۴) ییدا نه نجامی داوه و، به پیی نه و ده سه لاته ش که پرگه (۳) ی مادده ی دووه می یاسای ژماره (۱۰) ی سالی ۱۹۹۷ پیمانی داوه، بریاری دهرهینانی نه م یاسایه ی خواره وه مان دا:

یاسای ژماره (۳۴) ی سالی/ ۲۰۰۴
یاسای وه زاره تی کارو کاروباری کۆمه لایه تیی هه ریمی كوردستانی - عیراق

دهروازه ی یه که م
پیناسه کان

مادده ی یه که م:

مه به ست له م ده سه واژانه ی خواره وه، ماناکانی به رامبه ریانه:

- ۱ - هه رییم: هه ریمی كوردستانی - عیراق.
- ۲ - وه زاره ت: وه زاره تی کارو کاروباری کۆمه لایه تی.
- ۳ - وه زیر: وه زیری کارو کاروباری کۆمه لایه تی.
- ۴ - بریکاری وه زاره ت: بریکاری وه زاره تی کارو کاروباری کۆمه لایه تی.
- ۵ - نه نجومه ن: نه نجومه نی وه زاره تی کارو کاروباری کۆمه لایه تی.

دهروازه ی دووه م
دامه زراندن و نه رک و فرمان

مادده ی دووه م:

له هه رییدا وه زاره تیک داده مه زری به ناوی (وه زاره تی کارو کاروباری کۆمه لایه تی)، وه زیریک به ریپوه ی ده باو سه ریپه رشتی ده کات به ناوی (وه زیری کارو کاروباری کۆمه لایه تی).

مادده ی سییه م:

نه م وه زاره ته، نه م نه رک و فرمانانه ی خواره وه ده گریته نه ستۆ:

- ۱ - به رجه سه ته کردنی نرخ ی مرۆقایه تیی کارو، پشتگیبری و چاودیری کردنی کار، چونکه کار بنه مایه کی نه ساسییه بو وه دی هینانی ناواتی نه و پابونه ی که نه مپرو، هه رییم له هه موو بواره کاندایه خۆیه وه ی ده بینی.

نیشتمانیی كوردستانی وهقايعی كوردستان

- ۲ - کۆشش بۆ ئه وهی که زه مانه تی کۆمه لایه تی، گشت کریکاران بگریته وهو، چاودیری کۆمه لایه تی پئویستیش بۆ خۆیان و خاوخیزانیان مسۆگه ر بکری.
- ۳ - فه راهه مکردنی هه لی کار، به یه کسان، بۆ هه موو که سی توانای کاری هه بی، چونکه کار هه م مافه وه هه م ئه رکه وه، زه رووره تی به شداریکردنیش له بنیادنانی کۆمه لگه وه به ره وچاکتربردنیدا، پئویستی به کاره .
- ۴ - بلاوکردنه وهی هه ست و هۆشی پیشه گه ری، به جۆریکی ئه وتۆ که پاراستنی مرۆف و جیگای کارو نامیره کانی زامن بکات و کاره سات و به سه رهاتی کاتی کارکردن که م بگریته وه و ریگا له نه خۆشیگه لی پیشه یی بگری. هه روه ها، وه زاره ت به پئی پئداویستییه کانی بازاری کار له ئاماده کردن و پیگه یاندنی کادیرانی پیشه ییدا به شدار ده بی.
- ۵ - ئه وه پری گرنگی دان به پاراستن له بیکاری و ماکه خراپه کانی. هه روه ها چاودیریکردن و ده ستگرتنی ئه و خیزانانه ی که کیشهی کۆمه لایه تییه بیان هه یه به جۆری که بارودۆخیکی باشتریان یۆ زامن بکری تا بتوانن به چاوکراوه یی و دلسۆزییه وه له بنیادی کۆمه لگه دا هاوبه شی بکه ن.
- ۶ - گه شه پیکردنی کۆمه لگه که به ئاسانی بتوانی له م گۆرانکارییه دیموکراتییانه دا هاویشک بی و ریز له مافی مرۆف بگریت له ریگای گۆرینی سیماگه لیکی کۆمه لایه تییه وه که بوونه ته کۆسپ له ریگهی فراژوبوونی کۆمه لگه دا.
- ۷ - گرنگیدان به داموده زگا کانی چاکسازی کۆمه لایه تی تا بین به ده زگای راستکردنه وه و چاکسازی و ته نهیلی. هه روه ها چاودیریکردنی خاوخیزانی به ندرکراوانی چاکسازی کۆمه لایه تی بۆ ئه وهی ئه وانیش تیوه نه گلین.
- ۸ - گرنگیدان به چاودیریکردن و ته نهیلی مندان و ئه وانه ش که له رووی په ره رده و پیشه و ره وتی ژیانه وه که موکورت و که مئه ندامن، تا به ئاسانی بتوانن له بزافی فراژوکاری و ئاوه دانکردنه وهی هه ریما به شدارین و، ئه و ئاسه واره ده روونی و کۆمه لایه تییه شیان بره ویتته وه که ریگیان لی ده گری.
- ۹ - گرنگیدان به خاوخیزانی قوربانیانی ئه نفال و کیمیا باران و زامنکردنی چاودیری کۆمه لایه تی و ده روونی و ئابووری پئویستیان، به جۆریکی ئه وتۆ که که موزۆر ئیش و نازاریان که م بکاته وه .
- ۱۰ - ته نهیلی هاوولاتیان له رووی پیشه یی و کۆمه لایه تییه وه، له و ریگایه وه که یارمه تی بدرین بتوانن پرۆژه گه لی ره نیوهینه کی (انتاجیه) ی خاوخیزانی بنیاد بنین.
- ۱۱ - به ئاگاهینانه وهی کۆمه لگه و بلاوکردنه وهی بیروباوه رو ئاکارو دروشمی به حورمه ت له ریگهی کردنه وهی ده وره وه به سه رکردنه وهی خیزانه کانه وه که داموده زگای راگه یاندنیش به شداری تییدا بکه ن.

ئێرێشێ پۆزناکی وهقايعی کوردستان

- ۱۲ - کۆشش بۆ له ناو بردنی دیاردەیی هەژاری و کەسەسی له هەر یەدا بە جۆری که بار بوی دارایی به و دەستکورت و کەمبەشانه بدری که توانای ئیشکردنیان نییه .
- ۱۳ - هاوبەشیکردن له سەر مسته‌وای عیراقی و نیوده‌له‌تیش له و چالاکییانه‌دا که پیوه‌ندیاردن به ئه‌رك و فرمانی وه‌زاره‌ته‌که‌وه .

ده‌روازه‌ی سییه‌م پیکهاته‌کان و نه‌رك و فرمانه‌کان

مادده‌ی چواره‌م:

به‌شه‌کانی ناوه‌ندی وه‌زاره‌ته‌که:

- ۱ - وه‌زیر: سه‌رۆکی بالای وه‌زاره‌ته‌و، به‌پرسی یه‌که‌می ئیش و کارو پابه‌ری سیاسه‌تی وه‌زاره‌ته‌که‌یه . بپیار و فه‌رمان و رینماییه‌گه‌لیش پیوه‌ندیان به ئیش و کاری وه‌زاره‌ت و پیکهاته‌کانی و کاروباری دیکه‌ی ئیداری و دارایی و هونه‌ری وه‌زاره‌ته‌وه، ببی، وه‌زیر ده‌ریانده‌هینی له چوارچیوه‌ی حوکمه‌کانی یاساو پپیری پیوه‌ندیاردن و، به‌سه‌ره‌رشتی و له ژیر ريقابه‌ی خویدا ده‌خرینه‌به‌رکار. وه‌زیر به‌رامبه‌ر به ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران به‌پرسیاره چونکه ئه‌ندامیکی هاوکاری ئه‌نجومه‌نه‌که‌یه . بۆیشی هه‌یه هه‌ندی له ده‌سه‌لاته‌کانی خوی به بریکاری وه‌زاره‌ت و به‌پيوه‌به‌ره گشتیه‌کانی وه‌زاره‌ت و به هه‌ر که‌سیکی دیکه‌ش بسپیری که خوی پپی باش بی.
- ۲ - بریکاری وه‌زاره‌ت: له چوارچیوه‌ی ئه‌و ده‌سه‌لاتانه‌دا که وه‌زیر پپی ده‌سپیری، یاریده‌ی وه‌زیر ده‌دات له رابه‌رایه‌تی وه‌زاره‌ت و سه‌ره‌رشتکردنی کاروباری ئیداری و دارایی و ریکسازیدا.
- ۳ - به‌پيوه‌به‌رایه‌تی گشتی دیوان: فرمانبه‌ری سه‌رۆکایه‌تی ده‌کات به پله‌ی به‌پيوه‌به‌ری گشتی، پروانامه‌ی زانکویی سه‌ره‌تای هه‌بی و خزمه‌تیشی له ده‌ سال که‌متر نه‌بی. به‌پيوه‌به‌رایه‌تی دارایی و ته‌دقیقیش که به هاوکاری له‌گه‌ل به‌پيوه‌به‌رایه‌تی‌ه‌کانی دیکه‌دا بوجه‌ی سالانه‌و بوجه‌ی پلان و حساب و حسابکاری کۆتایی ئاماده‌ ده‌که‌ن و پینشکه‌شی وه‌زاره‌تی ده‌که‌ن، به به‌پيوه‌به‌رایه‌تی گشتی دیوانه‌وه په‌یوه‌ستن.
- ۴ - به‌پيوه‌به‌رایه‌تی گشتی پلاندا‌ن و به‌داوادا‌چون: فرمانبه‌ری به‌پله‌ی به‌پيوه‌به‌ری گشتی سه‌رۆکایه‌تی ده‌کا، پروانامه‌ی زانکویی سه‌ره‌تای هه‌بی و خاوه‌ن ئه‌زمون و پسپۆر بی‌ت و خزمه‌تی وه‌زیره‌شی له ده‌ سال که‌متر نه‌بی.

مادده‌ی پینجه‌م:

- ۱ - ئه‌و به‌شانه‌ی وه‌زاره‌ت که به وه‌زاره‌ته‌وه په‌یوه‌ستن:
- ۱ - به‌پيوه‌به‌رایه‌تی گشتی کارو زه‌مانه‌تی کۆمه‌لایه‌تی: شه‌خسیه‌تیکی خاوه‌ن سه‌ره‌خویی ئیداری و دارایی خویه‌تی و، فرمانبه‌ری به پله‌ی به‌پيوه‌به‌ری گشتی سه‌رۆکایه‌تی ده‌کا، پروانامه‌ی زانکویی سه‌ره‌تای هه‌بی و خاوه‌ن ئه‌زمون و پسپۆر بی‌ت و خزمه‌تیشی له ده‌ سال که‌متر نه‌بی.

- ب - به پێوه به رایه تی گشتی چاودێری کۆمه لایه تی: فرمانبه ری به پله ی به پێوه به ری گشتی سه روکایه تی ده کا، بپروانامه ی زانکۆی سه ره تای هه بی و خاوه ن نه زموون و پسپۆر بیته و خزمه تی وه زیفه که شی له ده سال که متر نه بی.
- ج - به پێوه به رایه تی گشتی فراژوکردنی کۆمه لایه تی: فرمانبه ری سه روکایه تی ده کا به پله ی به پێوه به ری گشتی که بپروانامه ی زانکۆی سه ره تای هه بی و خاوه ن نه زموون و پسپۆر بیته خزمه تی وه زیفه که شی له ده سال که متر نه بی.
- د - به پێوه به رایه تی گشتی چاکسازی کۆمه لایه تی: فرمانبه ری به پله ی به پێوه به ری گشتی سه روکایه تی ده کا، بپروانامه ی زانکۆی سه ره تای هه بی و خاوه ن نه زموون و پسپۆر بیته و خزمه تی وه زیفه که شی له ده سال که متر نه بی.

ماده ی شه شه م:

نه نجومه نی، به ناوی (نه نجومه نی کارو کاروباری کۆمه لایه تی) یه وه له وه زاره ته که دا پێکده هێنری له مانه ی خواره وه:

- ۱ - وه زیر
- ۲ - بریکاری وه زاره ت
- سه روک
- ۳ - به پێوه به ره گشتیه کانی ناو وه زاره ت
- ۴ - نوینه ری هه ر یه که له وه زاره ته کانی (داد، ناوخۆ، په روه رده و مافی مرۆف) به مه رجی پله ی له به پێوه به ری گشتی که متر نه بی
- ۵ - نوینه ری یه کیتی گشتی سه ندیکا کانی کریکاران له هه ریما
- ۶ - نوینه ری یه کیتی ژوره پیشه سازی و بازرگانیه کانی هه ریما
- ۷ - نوینه ری یه کیتی ئافره تانی هه ریما
- ۸ - نوینه ری یه کیتیگه لی که مئه ندامانی هه ریما
- ۹ - سی خاوه ن نه زموون و پسپۆری ناو وه زاره ت یان دهره وه ی وه زاره ته که، له سه ر پێشنیازی وه زیر و ره زامه ندی سه ره ک وه زیرانی هه ریما

ماده ی چه وته م:

- ۱ - نه نجومه ن، به سه روکایه تی سه روک، یان نه گه ر دیار نه بوو، به سه روکایه تی جیگره که ی و ئاماده بوونی دوو سییه کی نه ندامان کۆده بیته وه، بریاره کانی به زۆرینه ی ده نگی نه ندامه ئاماده بووه کانی دهرده هینی. نه گه ر ده نگه کانی یه کسان بن، نه وه، له و باره دا ده نگی وه زیر بۆ کام لایان بیته، هی نه وه.
- ۲ - نه نجومه ن هه ر (۳) سی مانگ جارێک کۆبوونه وه یه کی ئاسایی سازده دات، وه زیریش بۆ یه یه، له کاتی پێویستدا، بانگهێشتی بکا بۆ کۆبوونه وه ی نا ئاسایی.

ماده ی هه شته م:

- نه نجومه ن نه م سه لاحتیه تانه ی خواره وه رایه ده کات:
- ۱ - نه خشه کیشانی سیاسه تی گشتی وه زاره ت و دیارکردنی ئامانجه کانی به پیی جوکمه کانی نه م یاسایه. هه روه ها بنه ماگه لی ئیداری و هونه ری و ئابووری و داراییش که بۆ وه دی هینانی ئامانجه کانی سوودیان هه بی، ده یانگریته به ر.

- ۲ - گفتوگۆ له سهر پرۆژهگهلی بوجهی دارایی و بهرخورداری (الاستثماریه)ی سالانهی وهزارهتهکه و دایه رهکانی سه ربه وهزارهتهکه دهکات و، رای خۆی له سهریان دهرده برپۆی و، ئه وهش که پێی باش بی به شیوهی راسپارده پیشکەشی دهکات.
- ۳ - گفتوگۆ کردن له سهر پلانه سه ره تاکانی کورتمه و داو مه و دای مام ناوه ندو دوورمه و دا، که دایه رهکانی وهزارهت ئاماده یان دهکەن. رای خۆیشی له سهریان دهرده برپۆی و، ئه وهشی که پێی باش بی به شیوهی راسپارده پیشکەشی دهکات.
- ۴ - پیشنیاز دهکا که وه به رهینانی زیاده سه رمایه (الفائض من رؤوس الاموال)ی دایه رهکانی سه ربه وهزارهتهکه ریك بخریت و، به پێی پیداو یستی به رژه وهندی گشتی و له چوارچێوهی یاساگهلی به کارو رینمایه گهلی داراییدا. واقعی ئه وه به رهینانانه (الاستثمارات) روون بکرینه وه.
- ۵ - خول به خول ريقابه ی جیبه جی کردنی پلانه کان دهکاو، له م رووه وه هر تیبینی و راسپارده یه کی پێی باش بی ده یانخاته روو.
- ۶ - له پرۆژهگهلی ئه و یاسایانه ش دهکوئیته وه که وهزارهت بیهوی پیشنیازیان بکات.
- ۷ - گفتوگۆ له سهر ئه و پیشنیاز و راسپاردانه ش دهکات که له باره ی هه موارکردن یان به رفراوان کردن یان له نوێ دامه زرانندی دایه رهکانه وه پیشکەش ده کرین.
- ۸ - گفتوگۆ له سهر راپۆرتی خولا و خولی گشتیی ئیش و کاری وهزارهت، که دایه ره ی پلاندانان و به دوا داچوون ئاماده ی دهکات، هر تیبینی و راسپارده یه کیشی پێی باش بی، له م باره یه وه، ده یانخاته روو.
- ۹ - هر شتیکیش وه زیر بیخاته به رده می گفتوگۆی له سهر دهکاو، رای خۆی له سهر دهرده برپۆی و، پیشنیازو راسپارده ی خۆیشی پیشکەش دهکات.

دهروازه ی چوارهم حوکمه گشتیه کان

مادده ی نۆیه م:

وهزارهت و دایه رهکانیشی بۆیان هه یه به پێی حوکمهکانی یاسا. زهوی وزارو عقاراتیان هه بی و بیکه ن به مولک.

مادده ی ده یه م:

وهزارهت بۆی هه یه هاوکاری له گه ل ئه و کۆمپانیاو ریکخواوو هه یه تانه دا بکات که ئیش و کاری ئه نجامده دن پێوه ندییان به ئامانجهکانی وهزارهته وه هه یه.

مادده ی یازده م:

حساب و حسابکاری ناوهندی وهزارهت و دایه رهکانی سه ربه وهزارهت هر هه مووی دهکهونه ژیر رکیفی دیوانی ريقابه ی دارایی هه ریمه وه.

مادده ی دوازه:

به شهکانی وهزارهت و ئیش و کاره تاییه تهکانی پیکهاتهکانی به پێرۆ دیارده کرین.

مادده ی سیازده:

یاسایه ی رۆژانه ی وهقایی کوردستان

دهسه واژهی (وهزارهتی تهندروستی و کاروباری کۆمه لایهتی) له ههر جیگایهکی یاسای ژماره (۱)ی سالی (۱۹۹۳) و یاساگهلی دیکه دا هاتی، دهسه واژهی (وهزارهتی تهندروستی) جیگای دهگریته وه.

مادهی چوارده:

وهزیر بۆی ههیه، رینمای پیویست بۆ ساناکاریی وه بهرکارخستنی حوکمهکانی ئەم یاسایه ده ربهینی.

مادهی پازده:

ههر دهقی پێچهوانه ی حوکمهکانی ئەم یاسایه بیته، ناخریته بهرکار.

مادهی شانده:

پیویسته له سه ره نهجمه نی وهزیرانی ههریمی کوردستان حوکمهکانی ئەم یاسایه بخه نه بهرکار.

مادهی حه قده :

ئەم یاسایه له رۆژی بلاوکردنه وهی له (وهقايعی کوردستان) دا دهخریته بهرکار.

د. رۆژ نوری شاهویس

سه رۆکی نه نجمه نی نیشتمانیی کوردستانی - عیراق

هۆکاره زهروورهکان

له سۆنگه ی ئەو گۆرانکارییه گه ورنه ی له عیراقدرا رویداوه، به تایبه تیش نهمانی رژیمی دیکتاتۆریی گۆر په گۆرو، بنیادنانی رژیمی فیدرالی به پپی یاسای هه لسه و پاندنی ده ولته تی عیراق بۆ قۆناغی گواسته نی. له بهر نه وهش که ههریم پیویسته پتوه ندیگه لی دیموکراتی له مهیدانی کاردا به ره وچاکتر ببات و، هاوه له ویستی خۆیشی به رامبه ر به و گۆرانکارییه ی که له مهیدانی کاردا روویانداوه و له مه ودواش رووده ن و، له پیناوی به رزکردنه وهی ئاقاری ته قه نی و رۆشن بیری و ئابووری چینی کریکارانی ههریمدا، ههروه اش که پیویست دهکا، خزمه تگوزاریی کۆمه لایه تیش بۆ هاوولاتیان ههر که سه و به پپی بارودۆخی خۆی به رفراوانترو چاکتریش بکرین و، خاوخیزانی قوربانانی نهفاله و جینۆسایدیش چاودیرییه کی شایان به خۆیان بۆ بره خسی و، زۆر زهرووریشه که دۆخی کۆمه لایه تی فراژوبکری و، ئەو دیارده و دروشم و ئاکاره کۆمه لایه تیانهش بگۆردرین که بوونه ته کۆسپ له سه ر ریگای پێشکه وتن و به ره وچاکتر بردنی کۆمه لگه ی ههریم، له بهر نه وه، زۆر پیویستی به وه کرد که وهزاره تیکی پسپۆر دابمه زری، تا له هه موو ئەو بوارانهدا به پرسیتی بگریته نه ستۆ. جا، له بهر نه وانه هه مووی، ئەم یاسایه، هاته یاساکاری.

به ناوی خوای به خشنده و میهره بیان